

Jászfalvi Orsolya¹

Irán és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolata a nukleáris megállapodás megkötésétől napjainkig

Irán és az Egyesült Államok kapcsolata fordulóponthoz érkezett az iszlám forradalom során, majd ezt követően egyre feszültebbé vált a két ország viszonya, ami többek között Irán nukleáris programjából adódott. A kérdés több éve van az ENSZ Biztonsági Tanácsának napirendjén is, azonban 2015-ben diplomáciai úton jött létre az Átfogó Közös Cselekvési Terv (JCPOA), amely rövid időre normalizálta a két ország kapcsolatát. 2018 óta azonban az iráni atomfegyver előállítását újra fenyegetésnek tekinti az Amerikai Egyesült Államok, a JCPOA helyreállítási folyamatában újra szembe kerülnek az iráni és amerikai érdekek, ám ezek a tárgyalások mostanáig sem értek véget. Attól függően, hogy milyen megoldás születik, több szcenárió is felvázolható arra vonatkozóan, hogy Irán és az Egyesült Államok kapcsolata miként alakulhat a jövőben.

Kulcsszavak: Irán, Egyesült Államok, nukleáris megállapodás, atomfegyver, Közel-Kelet

Iran–U.S. Relations from the Conclusion of the Nuclear Agreement until Today

The Iran–U.S. relation had come to a turning point during the Islamic Revolution, and after that, the relation of the two countries became more and more tense, because of the Iranian nuclear program inter alia. This issue has been on the schedule of the UN Security Council for several years; however, in 2015 the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) was created by diplomatic means, which normalized the relation of the two countries for a while. Nevertheless, the United States once again considers the production of an Iranian nuclear weapon as a threat since 2018, the Iranian and American interests are confronting during the restoring process of the JCPOA, and these negotiations have not ended so far. Depending on what kind of solution will be born, there are more scenarios to be considered regarding the development of the Iran–U.S. relation.

Keywords: Iran, United States of America, nuclear deal, nuclear weapon, Middle-East

1. Történeti előzmények

Irán és az Egyesült Államok kapcsolata egészen a múlt századra nyúlik vissza, azonban hosszú ideig korántsem volt olyan feszült, mint napjainkban. Ez annak volt köszönhető, hogy 1953-ban az amerikaiak, valamint a britek segítettek Iránnak abban, hogy az akkor hatalmon lévő Mohammed Moszadek miniszterelnököt egy puccs alkalmával eltávolítsák

¹ Jászfalvi Orsolya a Nemzeti Közszerológiai Egyetem nemzetközi közszolgálati kapcsolatok mesterszakos hallgatója.
E-mail: jaszor99@gmail.com

pozíciójából. Ezt követően Reza Pahlavi sah személyében kontrollálható embert sikerült az ország élére segíteni. Az ő uralkodása során rendkívül nagy volt az amerikai befolyás Iránban, ez pedig idővel elégedetlenséget szült a lakosság körében, ugyanis a sah által folytatott elnyomó rezsim hátterében az Egyesült Államok támogatása állt, nem véletlenül nevezték őt „amerikai bábunak”. A sah modern és többnyire a nyugati országokra jellemző újításokkal próbálta megreformálni az országot, ez volt az úgynevezett „fehér forradalom”, amely hat részből állt. Ezenkívül az iráni hadsereg is több éven keresztül részesült az amerikaiak által finanszírozott felszerelésekből, ezek értéke több százmillió dollár volt. Az első ember, aki nyíltan szembeszállt a fennálló rezsimmel Ruhollah Homeini síita vallástudós volt, ő már az 1960-as években fenyegetésként ítélte meg az amerikai jelenlétet. Az 1970-es években Iránban gazdasági válság alakult ki, amit felkelések sorozata követett, amelyeknek egy része vallási eredetű volt, hiszen a sah intézkedéseivel egyúttal a kereszténység is egyre nagyobb mértékben kezdett megjelenni az országban. Az 1979-es iráni iszlám forradalomig olyan mértékűt öltött az ellenállás az országban, hogy gyakorlatilag erre az időszakra meg is bénította annak működését, Pahlavi sah pedig már nem tudta tartatni a bevezetett intézkedéseit. Az Egyesült Államok is segítségére sietett, hiszen nekik sem volt érdekük, hogy változás következzen be a fennálló rendszerben, azonban végül a Homeini által vezetett mozgalmak kerültek ki győztesként, és megalakult az Iráni Iszlám Köztársaság, ahol sem a sahnak, sem pedig az amerikaiaknak nem volt helye, az pedig külön fájó pontot jelentett Washington számára, hogy Homeini egyúttal a Szovjetunió felé is fordult azzal, hogy teljes mértékben elutasította az Egyesült Államok jelenlétét Iránban (ekkorra már az is elterjedt, hogy „a nagy Sátánként”² emlegették az egykori szövetségest).³

2. Az iráni nukleáris program

Ez a forradalom tekinthető tehát annak a kulcsfontosságú fordulópontnak, amely a mai napig is meghatározza a két állam közti feszültségeket. Ehhez azonban az is hozzátartozik, hogy az Iszlám Köztársaság a közel-keleti régióban igyekszik nagy befolyásra szert tenni. Ezeket a törekvéseket van is mire alapoznia, hiszen az ország mérete, többezer éves történelme (a Perzsa Birodalom fennállása), valamint természeti erőforrásainak készlete mind olyan tényezők, amelyek elismerésre adnak okot. Azonban mindezt beárnyékolja az Egyesült Államokkal és Izraellel való szembenállás, ami Irán külpolitikájának jelentős részét képezi.⁴ Továbbá ehhez az ambícióhoz kapcsolható még az iráni nukleáris tevékenység története, illetve annak célkitűzései egyaránt. A napjainkban fennálló feszültség miatt pedig azt is fontos tudni, hogy az iráni nukleáris tevékenység elindításában – paradox módon – Dwight Eisenhower amerikai elnöknek nagy szerepe volt, tudniillik

² N. Rózsa Erzsébet: *Hagyomány és modernitás. Az iráni külpolitika kihívásai a 21. század elején.* [online], Nemzeti Közszerkesztési Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020. 72. Forrás: nkrepo.uni-nke.hu [2022. 01. 31.].

³ Krysta Wise: *Islamic Revolution of 1979: The Downfall of American-Iranian Relations.* *Legacy*, 11. (2011), 1. 1–9. Forrás: opensiu.lib.siu.edu [2022. 01. 31.].

⁴ Karim Sadjadpour: *Iran's Hollow Victory.* [online], Foreign Affairs, 2022. 03–04. Forrás: foreignaffairs.com [2022. 03. 01.].

az ő nevével fémjelzett kezdeményezés (*Atoms for Peace*) támogatta a békés célú nukleáris technológiák kutatás-fejlesztését. Az Egyesült Államok támogatása rendkívül nagy előnyt jelentett az 1960-as és 1970-es években a közel-keleti térségben, hiszen Irán egy nagyhatalmat tudhatott az oldalán a hidegháború eme szakaszában. Azonban más nyugati országok is segítséget nyújtottak, így volt az első iráni nukleáris reaktor megépítésével is, amikor francia és német cégek támogatásával indult el a bűsheiri létesítmény projektje, ám ezt az 1979-es forradalom megszakította. Az ország számára az atomenergia jelentette azt az alternatív forrást, amely a jövőben a gazdaságuk jelentős részét kitevő kőolajat tudná helyettesíteni. Azonban a sah számára nem csupán a modernizáció volt a cél, hanem az is, hogy szükség esetén Irán képes legyen atomfegyvert előállítani, tehát a civil program folytatása közben elsajátítsák azt a tudást, amelyet bármikor hasznosítani tudnak. A nukleáris tevékenységet viszont az újonnan megalakuló Iszlám Köztársaságban mégis hanyagolták, mondván, nincs szüksége atomenergiára egy olyan országnak, amely ilyen gazdag kőolaj- és földgázkészlettel rendelkezik. Ez az álláspont az iraki–iráni háborút követően valamelyest megingott, mivel az iraki kémiai támadások elszenvedőjeként Iránban többen elkezdtek másként tekinteni egy saját atomfegyver meglétére, hiszen elrettentő és önvédelmi szerepet tulajdonítottak neki, míg azonban az ekkorra hatalomra kerülő Ali Hámenei ajatollah elítélte a tömegpusztító fegyvereket. Végül mégis folytatták a békés célú nukleáris programot Iránban, amelyhez immár más partnereket kellett keresni, így esett a választás például Oroszországra, amely segítséget nyújtott a bűsheiri létesítmény megépítésének befejezésében is.

Azonban az Egyesült Államok ekkor már potenciális fenyegetésként tekintett az iráni nukleáris tevékenységre, éppen ezért azon dolgozott, hogy minél jobban elszigetelje az országot attól, hogy partnerekre és segítségre leljen. Vitathatatlan, hogy a nemzetközi közösségben Washington befolyása a hidegháborús érárt követően is igen számottevő maradt, tehát az ilyen intézkedésekkel viszonylag egyszerűen tudja érdekeit érvényesíteni, viszont a többi ország Iránba vetett bizalma 2002-ben ingott meg igazán. Ebben az évben egy szakadár csoport, az Iráni Ellenállás Nemzeti Tanácsa hozta nyilvánosságra a natanzi urándúsító létesítmény, valamint az araki nehézvízes reaktor meglétét, amelyet Irán, kötelezettségeit megszegve, nem jelentett be a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) számára.⁵ A következő években három európai ország, Franciaország, Németország, valamint az Egyesült Királyság (röviden E3) törekedtek arra, hogy tárgyaljanak az iráni nukleáris tevékenységről, egészen pontosan annak szabályozásáról. Bár történt megegyezés többek között a dúsítás szüneteltetését illetően, ez csupán ideiglenes megállapodás volt, így hosszú távú megoldás hiányában az iráni nukleáris tevékenység kérdését végül a NAÜ terjesztette az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé 2006-ban,⁶ amely év során Natanzban megkezdték az urándúsítást.⁷

⁵ Ariane M. Tabatabai – Darya Dolzjikova: *Case Study: The Iran Nuclear Deal*. In James E. Doyle (szerk.): *Nuclear Safeguards, Security, and Nonproliferation*. Butterworth-Heinemann, 2019. 109–115.

⁶ Tabatabai–Dolzjikova (2019): i. m. 120–123.

⁷ *Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran*. [online], Arms Control Association, 2022. 02. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 06.].

3. Jogi és technikai háttér

3.1. Atomszorompó-szerződés

Az iráni nukleáris kérdés tárgyalásához több olyan dokumentum is szükségeltetik, amelyek egyrészt szabályozzák, másrészt pedig korlátozzák Irán nukleáris tevékenységét. A II. világháború során bekövetkező nukleáris támadások arra ösztönözték a nemzetközi közösséget, hogy olyan keretrendszert alakítsanak ki, amellyel elérhetik az atomfegyverek non-prolifерációját, ezzel is képviselve az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapelvét, miszerint a nemzetközi békét meg kell őrizni. 1968-ban fogadták el a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződést, ismertebb nevén az atomszorompó-szerződést, amely 1970-ben lépett hatályba. Jelen esetben két releváns cikket lehet belőle kiemelni:

2. cikk:

„A Szerződésben részes, nukleáris fegyverrel nem rendelkező valamennyi állam kötelezi magát, hogy sem közvetlenül, sem közvetve senkitől sem fogad el nukleáris fegyvereket vagy egyéb nukleáris robbanószerkezeteket, illetve nem vállalja ilyen fegyverek vagy robbanószerkezetek ellenőrzését; hogy nem állít elő és más módon sem szerez nukleáris fegyvereket vagy egyéb nukleáris robbanószerkezeteket, és hogy nem kér és nem fogad el semmiféle segítséget nukleáris fegyverek vagy más nukleáris robbanószerkezetek előállításához.”⁸

4. cikk:

„(1) E Szerződés egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az sérti a Szerződés részesének elidegeníthetetlen jogát arra, hogy megkülönböztetés nélkül és e Szerződés 1–2. Cikkével összhangban fejlesszék a nukleáris energia békés célú kutatását, termelését és felhasználását.
(2) A Szerződés összes részesei kötelezik magukat, hogy elősegítik a nukleáris energia békés célú felhasználására szolgáló felszerelések, anyagok, tudományos és műszaki információk lehető legszélesebb körű cseréjét és jogukban áll e cserében részt venni. A Szerződés azon részesei, amelyeknek módjukban áll, egyenként vagy más államokkal vagy nemzetközi szervezetekkel közösen, szintén tartoznak hozzájárulni a nukleáris energia békés célú felhasználásának továbbfejlesztéséhez, különösen a Szerződésben részes olyan államok területén, amelyek nem rendelkeznek nukleáris fegyverrel, kellő figyelemmel a világ fejlődő területeinek szükségleteire.”⁹

Irán 1970 óta részes az atomszorompó-szerződésnek, és ugyan minden erejével arra törekszik, hogy a dústítás elidegeníthetetlen jogától semelyik másik ország ne tudja őt megfosztani, azt már kevésbé tartja szem előtt, hogy ne közelítsen egy atomfegyver előállításához, hiszen ez az elképzelés már Pahlavi sah hatalma idején is burkoltan jelen volt, illetve a NAÜ nem megfelelő időben való tájékoztatása is gyanakvásra adott okot. Ugyanakkor

⁸ 1970. évi 12. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének XXII. ülészakán, 1968. június 12-én elhatározott, a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés kihirdetéséről. [online], Forrás: net.jogtar.hu [2022. 02. 25.].

⁹ 1970. évi 12. törvényerejű rendelet.

azt is fontos megjegyezni, hogy a szerződés értelemszerűen nem kötelez minden egyes országot arra, hogy aláírja azt, így tehát Izraelről hiába tudja a nemzetközi közösség, hogy rendelkezik nukleáris fegyverrel, az atomsorompónak nem vált részesévé.¹⁰ Bár a nukleáris leszerelés valóban fontos küldetés, és ennek alapküldetése ez a szerződés, mégsem tekinthető teljes körűnek abból a szempontból, hogy nem vonatkozik az összes országra, ebből adódóan pedig előfordulhat, hogy a non-prolifерációt sem sikerül teljes mértékben megvalósítani.

Az atomsorompó 3. cikkének értelmében

„a Szerződésben részes, nukleáris fegyverrel nem rendelkező valamennyi állam kötelezi magát, hogy elfogadja az abban az egyezményben megállapított biztosítékokat, amelyet majd a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel tárgyalnak meg és írnak alá a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség Alapokmányának és biztosítéki rendszerének megfelelően kizárólag avégből, hogy ellenőrizzék a kérdéses állam által a jelen Szerződésnek megfelelően vállalt kötelezettségek teljesítését annak megakadályozására, hogy a nukleáris energia békés célú felhasználását átirányítsák nukleáris fegyverek vagy más nukleáris robbanószerkezetek előállítására.”¹¹

Ebből következik az úgynevezett átfogó biztosítéki megállapodás (*Comprehensive Safeguards Agreement*, CSA) megkötése, amely kiterjed az adott állam területén lévő, illetve fennhatóságához tartozó összes nukleáris alapanyagra annak érdekében, hogy igazolják ezen alapanyagok békés célú felhasználását.¹² Ehhez köthető a Kiegészítő Jegyzőkönyv, amelynek lényege, hogy az Ügynökség a számára még inkább bővített követelmények mentén biztosított információk és hozzáférés által megbizonyosodjon arról, hogy az adott állam nukleáris tevékenysége békés célú. Ennek ratifikálása ugyan önkéntes jellegű, az országok ezzel is nagymértékben hozzájárulhatnak a nukleáris fegyverek non-prolifерációjához.¹³ Irán 2003-ban írta alá a Kiegészítő Jegyzőkönyvét, és ratifikáció nélkül implementálta 2006-ig.¹⁴

3.2. Iráni „biztosíték”

Alapvetően tehát az iráni nukleáris tevékenységet övező gyanakvást az váltotta ki, hogy az ország atomfegyvert kíván előállítani, azonban ennek az atomsorompóhoz való csatlakozáson kívül Irán egyéb módon is gátat szabott, úgynevezett fatva, azaz egy vallástudós által hozott döntés formájában. Először Homeini fogalmazta meg ily módon a tömegpusztító fegyverek összeférhetetlenségét mind az iszlám vallással, mind az emberiséggel, majd őt követte Háméini ajatollah, aki fatvában tiltotta meg országában az atomfegyverek előállítását és alkalmazását.¹⁵ Bár az ilyen döntéseknek jelentősége van az Iszlám

¹⁰ N. Rózsa (2020): i. m. 78.

¹¹ 1970. évi 12. törvényerejű rendelet.

¹² *More on Safeguards Agreements*. [online], IAEA. Forrás: iaea.org [2022. 02. 26.].

¹³ *Additional Protocol*. [online], IAEA. Forrás: iaea.org [2022. 02. 26.].

¹⁴ *Fact Sheet: Iran and the Additional Protocol*. [online], Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2022. 02. Forrás: armscontrolcenter.org [2022. 02. 26.].

¹⁵ N. Rózsa: (2020): i. m. 106.

Köztársaságban, a nemzetközi közösség számára nem tekinthetők bizalomépítő intézkedéseknek, hiszen az aggodalmukat kifejező országok minden esetben arra alapoznak, hogy Irán olyan lépéseket tesz, amelyekkel apránként egyre közelebb kerülhet ahhoz, hogy atomfegyver előállítására legyen képes, tehát a két fatvára egyáltalán nem tekintenek biztosítékként.

3.3. Szankciók Iránnal szemben

Iránra nukleáris tevékenységének következtében több ízben is szabtak ki szankciókat az elmúlt évtizedek során, amelyekből a legismertebbek az Egyesült Államok által kivetett egyoldalú szankciók, illetve az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatban megfogalmazott szankciói. Washington már azóta alkalmazza őket, amióta az 1979-es iszlám forradalmat követően elvesztette befolyását Iránban, és ezekkel a korlátozásokkal törekszik arra, hogy elszigetelje az országot. Azonban ezek nagy része úgynevezett másodlagos szankció volt, amely nem közvetlenül iráni entitásokra vonatkozott, hanem a többi ország befektetőire, amennyiben Iránban folytattak valamilyen üzletet, az ilyen intézkedések közvetett célja pedig az ország gazdaságának gyengítése azáltal, hogy tulajdonképpen visszatartják a külföldi tőkét. Ennek egyik legismertebb példája az 1996-ban elfogadott *Iran Sanctions Act*, amelynek értelmében az iráni energiaszektorba befektetni kívánó vállalatok évi 20 millió dollárt meghaladó összeg esetén szankcióban részesülnek.¹⁶

Amikor 2006-ban a NAÜ kezdeményezésének köszönhetően felkerült az ENSZ Biztonsági Tanácsának napirendjére az iráni nukleáris kérdés, határozat formájában fogalmazta meg a BT ama felszólítását, hogy Irán hagyjon fel azokkal a tevékenységekkel, amelyek által csak közelebb kerülhet egy atomfegyver előállításához. Az alábbi, 1. táblázat tartalmazza azt a hat határozatot,¹⁷ amelyek a legjelentősebbek a témában, illetve egyúttal ezek azok a dokumentumok, amelyek szankciókat szabtak ki Iránra, mivel négy éven keresztül nem tett eleget a BT felszólításának, így az ENSZ Alapokmány VII. fejezetének 41. cikke¹⁸ értelmében újabb és újabb intézkedéseket volt kénytelen bevezetni annak reményében, hogy elérí célját, és Irán visszafogja nukleáris tevékenységét. A határozatok közös eleme, hogy rendre kihangsúlyozza a NAÜ-vel való együttműködés és az általa folytatott ellenőrzések fontosságát, valamint minden alkalommal üdvözli a P5+1 (Franciaország,

¹⁶ Kenneth Katzman: *Iran Sanctions*. [online], Congressional Research Service, 2022. 02. 02. 11. Forrás: fas.org [2022. 01. 31.].

¹⁷ *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1696. számú határozata*. [online], 2006. 07. 31. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]; *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1737. számú határozata*. [online], 2006. 12. 27. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]; *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1747. számú határozata*. [online], 2007. 03. 24. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]; *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1803. számú határozata*. [online], 2008. 03. 03. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]; *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1835. számú határozata*. [online], 2008. 09. 27. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]; *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1929. számú határozata*. [online], 2010. 06. 09. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.].

¹⁸ „A Biztonsági Tanács határozza meg, hogy milyen fegyveres erők felhasználásával nem járó rendszabályokat kíván foganatosítani abból a célból, hogy határozatainak érvényt szerezzen, és felhívhatja az Egyesült Nemzetek tagjait arra, hogy ilyen rendszabályokat alkalmazzanak. Ilyeneknek tekintendők a gazdasági kapcsolatok, a vasúti, tengeri, légi, postai, távírói, rádió és egyéb forgalom teljes vagy részleges felfüggesztése, valamint a diplomáciai kapcsolatok megszakítása.”

Egyesült Királyság, Oroszország, Kína, Egyesült Államok, Németország) folyamatos törekvéseit aziránt, hogy diplomatikus úton születhessen átfogó megállapodás Iránnal.

<p>1696. számú BT határozat (2006)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Irán függessen fel minden dúsítással kapcsolatos és újrafeldolgozó tevékenységet (beleértve a K+F-et is); – az államok gátolják meg minden olyan termék, anyag, áru és technológia szállítását, amelyek hozzájárulhatnak Irán dúsító, újra feldolgozó, és ballisztikusrakéta-programjához; – Irán tartsa be a Kiegészítő Jegyzőkönyvet.
<p>1737. számú BT határozat (2006)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Irán függessen fel minden nehézzvízzel kapcsolatos projektet (beleértve nehézzvízes reaktor építését is); – az államok gátolják meg a technikai segítség, képzés, pénzügyi támogatás, befektetés nyújtását Irán számára a meghatározott termékek, felszerelések, technológiák vonatkozásában; – Irán ratifikálja megfelelően a Kiegészítő Jegyzőkönyvet; – az államok óvatossággal figyeljék azon egyének belépését vagy átutazását területükön, akik összeköthetők Irán nukleáris proliferációs tevékenységével, továbbá fagyasszák be ezen egyének területükön lévő pénzügyi eszközeit.
<p>1747. számú BT határozat (2007)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Az államok tartózkodjanak attól, hogy belépjen a területükre olyan személy, aki összekapcsolható Irán nukleáris programjával; – további személyek pénzügyi eszközeinek befagyasztása (pl. Kászem Szolejmání); – az államok tartózkodjanak attól, hogy főbb katonai fegyverrendszereket, illetve ahhoz kapcsolódó alanyagokat juttassanak, adjanak el, valamint szállítsanak Irán számára; – az államok és a nemzetközi pénzintézetek nem vállalnak új kötelezettségvállalásokat vissza nem térítendő támogatásokra, pénzügyi segítségnyújtásra, illetve kedvezményes kölcsönökre vonatkozóan az iráni kormányzattal; – egyik melléklete tartalmaz egy tervezetet, amely egy esetleges átfogó megállapodás formai és tartalmi elemeit mutatja be.
<p>1803. számú BT határozat (2008)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Az államok akadályozzák meg azon entitások területükre való belépését, valamint azon való áthaladását, akik részt vesznek az iráni nukleáris programban; – az államok óvatossággal figyeljék a területükön működő pénzintézetek iráni székhelyű bankokkal való tevékenységeit; – az államok vizsgálják át az Iránba tartó, vagy onnan érkező légi (Iran Air Cargo) és vízi (Islamic Republic of Iran Shipping Line) szállítmányokat, amennyiben fennáll annak gyanúja, hogy az eddigi határozatok által tiltott áru található bennük.
<p>1835. számú BT határozat (2008)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Ez a határozat csupán újra megerősíti a négy megelőző határozatot, újabb intézkedést nem vezet be.

<p>1929. számú BT határozat (2010)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Iránnak tilos külföldön befektetni bármilyen olyan tevékenységbe, amely nukleáris, illetve rakéatechnológiával kapcsolatos; – teljes fegyverembargó bevezetése Iránnal szemben (beleértve például a harcokcsikat, harci repülőgépeket, rakétarendszereket, nagy kaliberű tüzérségi rendszereket); – Iránnak tilos olyan tevékenységet folytatnia, amely a ballisztikus rakétákkal kapcsolatos; – a Forradalmi Gárdához köthető vállalatok, illetve az Islamic Republic of Iran Shipping Lines pénzügyi eszközeinek befagyasztása; – az államok korlátozzák az iráni pénzügyi intézetekkel való üzleteiket.
---	--

1. táblázat: Az ENSZ Biztonsági Tanácsa hat határozatának lényeges pontjai (kiemelve azokat, amelyek újabbak voltak, mivel a BT valamennyi esetében megerősítette a már korábban hozott intézkedéseit is)

Forrás: a szerző szerkesztése

3.4. Technológia és létesítmények

Mivel a tárgyalt kérdéskör központi elemét a nukleáris tevékenység, illetve az atomfegyver képezi, érdemes áttekinteni a leglényegesebb technikai tudnivalókat ezeket illetően, nevezetesen a két fontos összetevőt, valamint a fontosabb iráni nukleáris létesítményeket. Az urándúsítás az egész folyamat egyik legmeghatározóbb része, hiszen az U-235 izotópok koncentrációjának megfelelő százalékra való emelése teszi alkalmassá az anyagot arra, hogy fegyvert állíthassanak elő. Az alacsony mértékben dúsított urán (*low enriched uranium*, LEU), amelynek felső határa 20%, sok esetben üzemanyagként szolgál a különböző létesítményekben, akkor is nagyjából 3-5%-os formában. Azonban a 20%-os küszöb, azaz a magas dúsítású urán (*highly enriched uranium*, HEU) azért is kritikus, mivel ebből kiindulva az atomfegyverhez szükséges arány elérése, nevezetesen a 90%-os dúsítás már közel sem igényel annyi időt.¹⁹ Ami pedig a másik összetevőt illeti, a plutóniumot a nehézvízes reaktor segítségével lehet előállítani úgy, hogy az elhasznált üzemanyagot újra feldolgozzák (például a LEU-ból), majd kinyerik belőle azt.²⁰

Az iráni nukleáris tevékenység több létesítményben is zajlik, azonban ezek más-más funkciókkal rendelkeznek. Natanzban és Fordóban úgynevezett dúsító létesítményeket találunk, ahol a különböző centrifugák segítségével folytatnak urándúsítást. További közös jellemzőjük, hogy Irán egyiket sem jelentette be a NAÜ számára az elvárt időben, a fordói objektum pedig azért is okoz további bizalmatlanságot, mivel ez egy földalatti létesítmény a Forradalmi Gárda területén Qomban, ebből kifolyólag pedig csak speciális eszközökkel lehetne szükség esetén semlegesíteni. Arakban található az ország egyetlen nehézvízes reaktora, amely energiatermelésen kívül arra is alkalmas, hogy plutóniumot állítson elő. Búshehrben könnyűvízes atomerőmű, Teheránban és Iszfahánban pedig kutatóreaktorok működnek.²¹

¹⁹ *Fact Sheet: Uranium Enrichment: For Peace or for Weapons*. [online], Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2021. 08. 26. Forrás: armscontrolcenter.org [2022. 03. 01.].

²⁰ *Arak Nuclear Complex*. [online], The Nuclear Threat Initiative. Forrás: nti.org [2022. 03. 01.].

²¹ Tabatabai–Dolzíkova (2019): i. m. 115–119.

4. Az Átfogó Közös Cselekvési Terv

4.1. JPOA és JCPOA

Az Iránnal szemben felállított szankciós rezsim, valamint az ENSZ Biztonsági Tanácsának sorozatos felszólítását követően az Egyesült Államokban és az Iszlám Köztársaságban is az újonnan hivatalba kerülő elnökök hoztak változást a nukleáris kérdés megoldásában. A P5+1 több éven keresztül képviselte hajlandóságát afelé, hogy egy diplomáciai folyamatok során létrejövő átfogó megállapodással biztosítsák az iráni nukleáris program békés mivoltát. Bár Barack Obama amerikai elnök már adminisztrációjának kezdete óta szorgalmazta az Iránnal való feszült viszony enyhítését (ezt nevezték „kinyújtott kéz” politikának²²), 2013-ban az újonnan választott iráni elnökkel, Hasszán Rohanival már telefonon is beszélt, aminek azért van komoly jelentősége, mert gyakorlatilag az iszlám forradalom óta ilyen magas szinten nem történt kommunikáció a két ország között.²³ Ez már önmagában is azt jelezte előre, hogy belátható időn belül születhet egy mindenkire számára kedvező feltételű megegyezés. Első körben 2013. november 24-én Genfben létrejött az átmeneti megállapodás (*Joint Plan of Action*, JPOA), amely kilátásba helyezte egy hosszú távú megállapodás megalkotását, ám addig is néhány önkéntes vállalással tulajdonképpen előkészítette annak létrehozását. Ennek értelmében Irán például vállalta, hogy 5%-nál nagyobb mértékű dúsítást nem hajt végre, a 20%-os uránkészlet egyik feléből a teheráni reaktor működéséhez szükséges üzemanyagot állít elő, a másik felének pedig redukálja a dúsítottságát 5%-ra, illetve még inkább kiterjesztett ellenőrzési és felügyeleti jogosultságot biztosít a NAÜ számára, mindemellett folytatja a békés célú kutatást és fejlesztést. Ezekért cserébe a P5+1 többek között vállalta, hogy feloldja az iráni kőolaj kereskedelmére vonatkozó szankciókat, továbbá sem az ENSZ BT, sem az Európai Unió, sem pedig az Egyesült Államok nem vet ki Iránnal szemben olyan szankciót, amely a nukleáris tevékenységet érinti.²⁴

Az Átfogó Közös Cselekvési Terv (*Joint Comprehensive Plan of Action*, JCPOA) megszületése 2015. július 14-én több évnyi egyeztetés, tárgyalás, és nem utolsósorban vita eredménye, amely többek között az ENSZ Biztonsági Tanácsa számára a diplomáciai úton való rendezés sikerét jelentette, magát a megállapodást a 2231. számú határozatában hagyta jóvá. A tartalmi elemeit tekintve nagyon hasonlít elődjéhez, a JPOA-hoz, azonban a JCPOA már hosszú távon kívánja szabályozni az iráni nukleáris tevékenységet a többi részes fél által kivetett szankciók feloldása ellenében.²⁵

²² N. Rózsa (2020): i. m. 102.

²³ Kenneth Katzman: *Iran: Internal Politics and U.S. Policy and Options*. [online], Congressional Research Service, 2021. 07. 29. 19–20. Forrás: crsreports.congress.gov [2022. 02. 28.].

²⁴ *Joint Plan of Action*. [online], Arms Control Association, 2013. 11. 24. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 05.].

²⁵ *Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2231. számú határozata. 'A' Melléklet*. [online], 2015. 07. 20. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 03. 01.].

Irán vállalásai	Szankciók feloldása
<ul style="list-style-type: none"> – 5060 IR-1 centrifuga (30 kaszkád) működhet (10 évig); – a dúsítás mértéke maximum 3,67%, csak Natanzban lehet dúsítást végezni (15 évig); – maximum 300 kg-os (3,67%-os) uránkészlet (15 évig) – a többletet vagy el kell adni, vagy visszahígítani természetes szintre; – Fordó: kutató létesítménnyé való átalakítása, izotóp-előállítás orosz együttműködéssel, 15 évig uránnal nem dolgozhatnak, 1044 IR-1 centrifugából 328 működhet; – Natanzban kutathatnak uránnal egy-egy IR-4, IR-5, IR-6 és IR-8 centrifugával (8,5 évig), ezt követően tesztelhet 30-30 IR-6 és IR-8 centrifugát; – Arak: a reaktor eredeti magját ki kell cserélni, a kiégett nukleáris üzemanyagot nem lehet újra feldolgozni (15 évig); – nem lehet újabb nehézvízes reaktort építeni, nem lehet nehézvizet felhalmozni (15 évig); – iráni uránbányák és -gyárak ellenőrzése (25 évig), centrifugagyártó üzemek ellenőrzése (20 évig); – Kiegészítő Jegyzőkönyv implementálása és ratifikációja. 	<p>ENSZ (2231. számú BT határozat):</p> <ul style="list-style-type: none"> – az implementáció napján feloldja a korábbi hat BT határozat által kiszabott szankciókat; – 10 évig lehetőség van visszaállítani ezeket (<i>snap-back</i>); – a fegyverembargó 5 évig, a ballisztikus rakétákat érintő korlátozások 8 évig maradnak érvényben. <p>USA:</p> <ul style="list-style-type: none"> – feloldják az iráni olaj- és bankszektorra vonatkozó szankciókat; – az elfogadás napja után 8 évvel, illetve amennyiben Irán nukleáris programját igazoltan békésnek nyilvánítja a NAÜ, feloldhatják a nukleáris vonatkozású szankciókat; – az emberi jogokat, terrorizmust és rakétatevékenységet érintő szankciók érvényben maradnak; – nem nukleáris kérdésekben továbbra is vethetnek ki szankciókat; – amerikai személy irányítása alatt álló nem amerikai entitás tevékenységet folytathat Iránban. <p>EU:</p> <ul style="list-style-type: none"> – az Irán nukleáris programját érintő intézkedések feloldása – például pénzügyi tranzakciók, SWIFT-hozzáférés, befektetések, tranzakciók az iráni energiaszektorral stb.; – tartózkodnak a JCPOA értelmében feloldott szankciók visszaállításától; – tartózkodnak az olyan politikáktól, amelyek az Iránnal való gazdasági kapcsolatok normalizálását hátrányosan érintenék; – az elfogadás napja után 8 évig, vagy a NAÜ ajánlása szerint az uniós fegyverembargó és a ballisztikus rakéták szállítását érintő korlátozások fennmaradnak.

2. táblázat: A JCPOA-ban foglalt vállalások főbb pontjai

Forrás: a szerző szerkesztése

A korlátozó intézkedések azt a célt szolgálták, hogy Iránnak, amennyiben úgy döntene, minél hosszabb időre, lehetőség szerint egy évnél is többre legyen szüksége ahhoz, hogy atomfegyvert tudjon előállítani.²⁶ Ugyanakkor azt is fontos kiemelni, hogy az egész kérdéskör rendezésének alapja a bizalomépítés lenne, tehát a részes felek azt is el kívánták érni, hogy egyrészt Irán irányába csökkenjen a bizalmatlanság, lévén megadott keretek között tudja folytatni a szigorúan békés célú nukleáris programját, másrészt pedig Irán szempontjából fontos, hogy ne csupán úgy tekinthessen a többi országra, mint akik sorra szankciókat vetnek ki ellene, hanem partnerekként. Ezek érdekében a JCPOA

²⁶ Thomas Juneau: *The Enduring Constraints on Iran's Power after the Nuclear Deal*. *Political Science Quarterly*, 134. (2019), 1. 41.

keretein belül olyan vállalásokat fogalmaztak meg, amelyek önkéntes jellegűek, valamint Washingtonban is inkább politikai elköteleződésnek tekintettek rá.²⁷

Az implementáció napjától, azaz 2016. január 16-tól a részes felek igazoltan teljesítették vállalásaikat, tehát az iráni nukleáris tevékenységet sikerült olyan feltételek mellett korlátozni, amelyek Teherán számára is elfogadhatók voltak, ugyanakkor kifizetődők is, hiszen a különböző szankciók feloldása nagyobb mozgásteret ígért a nemzetközi kapcsolatokban. Ez a lehetőség azonban a Közel-Keleten, azon belül is különösen Izraelben aggodalmakat szült, hiszen az iráni gazdaság esetleges megerősödése egyúttal azt is eredményezheti, hogy térnyerése nőni fog a régió belül, akár a többi ország kárára is.²⁸ Az Iszlám Köztársaság eleve eléggé sajátos kapcsolatrendszerrel rendelkezik, hiszen a térségben működő milíciákon keresztül van politikai befolyása például Libanonban és Irakban is.²⁹ Az ezzel szembeni ellenérzéseket az is táplálta továbbá, hogy ezek a csoportok több ízben terrorista cselekményeket vittek véghez, éppen ezért a támogatásuk Irán megítélését is beárnyékolja. Az Egyesült Államok az elmúlt évek során több ilyen csoportot is külföldi terroristaszervezetnek (*Foreign Terrorist Organization*, FTO) nyilvánított, mint például a libanoni Hezbollahot, valamint a palesztin Hamászt.³⁰

4.2. Donald Trump „maximális nyomás” politikája

Bár Obama elnök inkább arra helyezte a hangsúlyt a több évig tartó tárgyalások során, hogy az iráni nukleáris program kapcsán felmerülő kérdésekre találjanak megoldást, utódja, Donald Trump még átfogóbb megállapodást támogatott volna, olyat, amelyben minden Iránnal szemben fennálló aggályt el lehetne oszlatni, ez pedig bőségesen túlmutat a nukleáris kérdéskörön. Már kampánya során is elítélte a JCPOA-t, azonban miután 2017-ben hivatalba lépett az Egyesült Államok következő elnökeként, még abban az évben elmulasztotta annak a jelentésnek³¹ a megtételét, amely igazolja, hogy Irán betartja az általa vállalt feltételeket.³² Egy iráni atomfegyver előállításának lehetőségét a Trump-adminisztráció is fenyegetésként kezelte, azonban ezt kiegészítette abbéli aggodalmuk is, hogy Irán a közel-keleti régióban elhelyezkedő országokat veszélyeztetné vele, az pedig szintén köztudott volt, hogy Washington Izrael pártfogója volt. A Fehér Ház álláspontja szerint a JCPOA ebben a formájában hatástalan, hiszen a benne foglalt vállalások csupán késleltetik az iráni nukleáris program kiteljesedését, éppen ezért újra kell azt tárgyalni, azonban ezeket a törekvéseket a részes európai államok többszöri egyeztetés után sem támogatták. Végül Trump elnök 2018. május 8-án bejelentette, hogy az Egyesült Államok kilép a JCPOA-ból, egyúttal visszaállítja az annak értelmében feloldott szankciókat is.

²⁷ Stephen P. Mulligan: *Withdrawal from International Agreements: Legal Framework, the Paris Agreement, and the Iran Nuclear Agreement*. [online], Congressional Research Service, 2018. 05. 04. 20–21. Forrás: crsreports.congress.gov [2022. 02. 25.].

²⁸ Juneau (2019): i. m. 50–51.

²⁹ Sadjadpour (2022): i. m.

³⁰ Katzman (2022): i. m. 6.

³¹ Ezt az elnöki kötelezettséget az Iráni Nukleáris Megállapodásnak Felülvizsgálatáról szóló 2015-ös törvény (*Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015*, INARA) fogalmazza meg.

³² Mulligan (2018): i. m. 20.

Ezzel pedig az iráni–amerikai viszony újabb jelentős töréspontja született meg, hiszen ez a megállapodás valamelyest normalizálta a két ország kapcsolatát, ám Trump elnök lépése a Washingtonba vetett bizalom megtörését jelentette Irán számára. Mindazonáltal nemsokkal ezután Mike Pompeo amerikai külügyminiszter kilátásba helyezte egy olyan új megállapodás létrehozatalát, amelyek feltételeit, ha Irán teljesíti, akkor a szankciók törölését, illetve a diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatok helyreállítását ígéri Washington. Egészen pontosan 12 pontban vázolta fel ezt a koncepciót, amelyek a következők:

- „1. Irán maradéktalanul jelentse be a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) részére a nukleáris programjának elsődleges katonai dimenzióit, illetve véglegesen és igazolhatóan örökre hagyjon fel az ilyen tevékenységgel.
 2. Fejezze be a dústást, és hagyjon fel a plutónium újrafeldolgozásával, egyúttal zárja be a nehésvizes reaktorát.
 3. Biztosítson korlátlan hozzáférést az ország összes telephelyére a NAÜ számára.
 4. Fejezze be a ballisztikus rakéták proliferációját, valamint állítsa le a nukleáris rakétarendszerek további alkalmazását vagy fejlesztését.
 5. Engedjen szabadon minden amerikai állampolgárt, és az Egyesült Államok partnereinek, szövetségeseinek állampolgárait is.
 6. Fejezze be a közel-keleti terroristacsoportok támogatását, beleértve a Hezbollahot, a Hamászt és az Iszlamista Dzsihad Mozgalmat.
 7. Tartsa tiszteletben az iraki kormány szuverenitását, egyúttal engedélyezze a síita milíciák leszerelését és reintegrációját.
 8. Fejezze be a húsz lázadó katonai támogatását, továbbá Jemenben törekedjen a békés, politikai rendezésre.
 9. Vonja vissza az összes iráni parancsnokság alatt álló haderőt Szíria egész területéről.
 10. Fejezze be a tálibok, valamint más terroristák támogatását Afganisztánban és a régióban, illetve hagyja abba az al-Káida magas rangú vezetőinek bűjtatását.
 11. Vessen véget annak, hogy a Forradalmi Gárda Kudszerői támogatják a terrorista és »harcos« partnereket szerte a világban.
- Fejezze be a szomszédjaival szembeni fenyegető magatartást, akik közül többen amerikai szövetségesek, beleértve az Izrael elpusztítására tett fenyegetéseket, valamint a Szaúd-Arábiára és az Egyesült Arab Emírségekre kilőtt rakétákat, illetve a nemzetközi hajózás fenyegetését és a destruktív kibertámadásokat.”³³

Irán a bejelentést követően azonnal jelezte, hogy nem kíván elállni a JCPOA-ban foglalt vállalásaitól, amennyiben a megmaradó részes felek sem teszik, hiszen az újonnan bevezetett amerikai szankciók gazdasági hatásait kompenzálni kellett annak érdekében, hogy Iránnak ezután is megérje betartani a feltételeket. Ugyanakkor az is egyértelmű volt, hogy újratárgyalni sem akarja, hiszen ez a megállapodás még ha korlátokkal is, de engedi

³³ Paul K. Kerr – Kenneth Katzman: *Iran Nuclear Agreement and U.S. Exit*. [online], Congressional Research Service, 2018. 06. 20. 22–25. Forrás: fas.org [2021. 01. 31.].

a nukleáris program működését.³⁴ Hámenei ajatollah 2018. május 9-én tartott beszédében kemény kritikával illette az Egyesült Államokat, valamint azt is kifejtette, hogy az Iránnal szembeni ellenségeskedés az iszlám forradalom által okozott sérelem miatt tart még napjainkban is. Véleménye szerint, ha véglegesen tisztáznák a nukleáris kérdést, Washington úgyszólván találna más problémát, amelynek kapcsán Irán ellen fordulhat, valamint kijelentette: „Az Egyesült Államok az egyik fő probléma számunkra. Az Egyesült Államok az ellenségünk.”³⁵

Trump elnök a JCPOA-ból való kilépéssel megkezdte a „maximális nyomás” politikáját Irán irányába, amelynek célja az Iszlám Köztársaság térdre kényszerítése volt. A megállapodástól való egyoldalú elállás is sejteti, hogy nem feltétlen a nukleáris tevékenységről van szó csupán, hanem arról, hogy Iránt minél jobban gyengítsék és elszigeteljék a nemzetközi közösségen belül. A szankciókkal Trump elnök gazdasági oldalon kívánta együttműködésre készíteni az országot, és ezzel az iráni gazdaság legjelentősebb szegmensét, az energiaszektort célozta meg. Emellett kísérletet tett egy Irán-ellenes katonai szövetség létrehozására a Perzsa-öbölben (ez lett volna a NATO arab megfelelője), azonban a helyi szembenállások végül ezt nem tették lehetővé, így helyette azt szorgalmazta, hogy javuljanak az itteni országok kapcsolatai Izraellel, ezzel is erősítve a szövetséges államot. 2019-ben pedig FTO-nak nyilvánította az iráni Forradalmi Gárdát arra alapozva, hogy támogatja a különböző milíciákat a térségben.³⁶

Irán Trump elnök bejelentését követően egy éven keresztül „stratégiai türelmet” gyakorolt annak érdekében, hogy felmérje, mennyire sikerül az európai országoknak teljesíteni a megállapodásban foglaltakat, illetve milyen mértékű szankciókat szab ki Washington. Azonban már ez alatt az egy év alatt is olyan nyomokat hagyott az iráni gazdaságban, amely valamilyen válaszlépést követelt. Itt fontos kiemelni a JCPOA szövegének utolsó mondatát, amely így szól: „Irán kijelentette, hogy amennyiben a szankciókat részben vagy egészében visszaállítják, úgy ezt annak indokaként fogja kezelni, hogy részben vagy egészében felhagyjon a JCPOA-ban foglalt vállalásainak teljesítésével.”³⁷ 2019. május 8-án tehát bejelentették, hogy Irán nem fogja tartani magát a JCPOA-ban foglalt korlátokhoz a nehévíz és a dúsított uránkészlet kapcsán, majd július 1-jén a NAŰ jelentésében megjelent, hogy valóban átlépi ezeket a meghatározott limiteket. Ebben az évben több ízben is eltéréseket jelentett be Teherán, ilyen volt a dúsítás mértékének, valamint a centrifugák számának növelése, illetve a dúsítás megkezdése Fordóban.³⁸ Azonban ezek a tevékenységek visszafordíthatók³⁹ voltak, biztosítva annak lehetőségét, hogy bármikor visszatérjenek

³⁴ Kenneth Katzman – Paul K. Kerr – Valerie Heitshusen: *U.S. Decision to Cease Implementing the Iran Nuclear Agreement*. [online], Congressional Research Service, 2018. 05. 09. 3–4. Forrás: sgp.fas.org [2022. 03. 04.].

³⁵ *When the bones of US President turn to dust, Islamic Republic of Iran will still be standing*. [online], 2018. 05. 09. Forrás: english.khamenei.ir [2022. 03. 05.].

³⁶ Hamidreza Azizi – Vali Golmohammadi – Amir Hossein Vazirian: *Trump’s “Maximum Pressure” and Anti-Containment in Iran’s Regional Policy*. *Digest of Middle East Studies*, 29. (2020), 2. 154–155; Mohammed Nuruzzaman: *President Trump’s ‘Maximum Pressure’ Campaign and Iran’s Endgame*. *Strategic Analysis*, 44. (2020), 6. 571–573.

³⁷ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2231. számú határozata. 'A' Melléklet.

³⁸ *The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance*. [online], Arms Control Association, 2022. 03. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 03.].

³⁹ *What Comes Next in the Standoff Between the U.S. and Iran?* [online], World Politics Review, 2022. 04. 29. Forrás: worldpoliticsreview.com [2022. 02. 28.].

a JCPOA-ban foglalt vállalások teljesítéséhez. A 2019 során bevezetett amerikai szankciók némelyike Háméini ajatollah és Mohamed Dzsavád Zaríf iráni külügyminiszter amerikai tulajdonait is érintette, illetve az Iráni Központi Bankot terrorizmust támogató entitássá nyilvánította. Ebben az évben az Öbölben több ízben került sor olyan támadásokra, amelyek például szaúdi olajszállító hajókat vagy amerikai drónokat sújtottak, elkövetőik pedig feltételezhetően az Irán által támogatott milíciák voltak, ugyanakkor iráni érdekltségű célpontokat is ért támadás amerikai oldalról, tehát közvetlen a két ország közötti feszültség kihatott a térségben lévő partnerekre is.⁴⁰

Az iszlám forradalom, valamint a JCPOA-ból való kilépés után 2020. január 3-án újabb törés keletkezett a két ország már amúgy is eléggé feszült viszonyában. Ezen a napon a bagdadi repülőtéren egy amerikai művelet során likvidálták Kászem Szolejmánit, a Forradalmi Gárda Kudsz-erőinek vezetőjét, Irán egyik legbefolyásosabb katonatisztjét. Teherán számára ez az offenzíva felérhetett volna egy hadüzenettel is, azonban ez a mozzanat háborút természetesen nem robbantott ki, ellenben pár nap múlva Irán rakétatámadásokat indított az Irakban állomásozó amerikai katonák ellen, illetve Teherán bejelentette, nem fogja betartani az urándúsításra vonatkozó vállalásait sem ezután.⁴¹ 2020 tavaszán a megelőző évhez hasonlóan a közel-keleti régióban, főleg Irakban és az Öböl térségében folytatódott a szembenállás, azonban ekkor már több esetben számoltak be halálos áldozatokról, illetve még több sérült személy volt mindkét oldalon.⁴² Ebben az évben Trump elnök újból arra törekedett, hogy a JCPOA további részes államait maga mellé állítsa egy Iránt érintő ügyben. A megállapodást jóváhagyó 2231. számú ENSZ BT határozat úgy rendelkezik, hogy az Iszlám Köztársaságot érintő fegyverembargó (ENSZ BT 1747. számú határozata) két esetben szűnhet meg: vagy a NAÜ igazolja jelentés formájában, hogy Iránban minden nukleáris anyagot békés célú tevékenységekben használnak fel, vagy a JCPOA elfogadásától számított öt év után (amelyik hamarabb bekövetkezik).⁴³ Az utóbbi feltétel teljesülésével 2020 októberében a fegyverembargó megszűnt, azonban ezt is kisebb viták övezték. Washington a „maximális nyomás” jegyében értelemszerűen azt szorgalmazta, hogy hosszabbítsák meg az embargót Iránnal szemben, ám ezt a törekvést a többi részes állam egyöntetűen elutasította, mondván, hogy az Egyesült Államok a JCPOA önkéntes felmondásával már nem kezdeményezhet ilyen jellegű döntéseket. Ennek következtében pedig a fegyverembargót az eredeti elképzeléseknek megfelelően feloldották, ellenben az Egyesült Államok saját szabályozást adott annak érdekében, hogy megakadályozza bármely amerikai entitás Iránnal való fegyverüzletét.⁴⁴

Nem sokkal ezután, 2020. november 3-án zajlott az amerikai elnökválasztás, és az eredmények fényében új elnök került a Fehér Házba 2021 januárjában, nevezetesen Joe Biden, aki még az Obama-adminisztráció során alelnökként követte a JCPOA-t

⁴⁰ Kenneth Katzman – Kathleen J. McInnis – Clayton Thomas: *U.S.–Iran Conflict and Implications for U.S. Policy*. [online], Congressional Research Service, 2020. 05. 08. 2–7. Forrás: fas.org [2022. 02. 01.].

⁴¹ *US–Iran Tensions: Timeline of Events Leading to Soleimani Killing*. [online], Al Jazeera, 2020. 01. 08. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 01.].

⁴² Katzman–McInnis–Thomas (2020): i. m. 11.

⁴³ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2231. számú határozata.

⁴⁴ *U.N. Ban on Iran Arms Transfers and Sanctions Snapback*. [online], Congressional Research Service, 2020. 10. 16. Forrás: https://fas.org [2022. 02. 01.].

megelőző tárgyalásokat, illetve annak megalkotását, kampányának pedig fontos eleme volt a megállapodáshoz való visszatérés. Azonban a hivatalba lépéséig Trump elnöknek még hatalmában állt újabb másodlagos szankciókat kivetni, amelyek például az Iránba való acélzállítást érintették, valamint 15 olyan anyag is tárgyukat képezi, amelyeket a nukleáris, illetve a katonai tevékenység során lehet felhasználni.⁴⁵

4.3. Joe Biden és a helyreállítási folyamat

Biden elnök a beiktatását követően tehát nem volt könnyű helyzetben a sok amerikai szankció fennállásának következtében, hiszen ezzel Trump elnök még inkább eltávolodott Irántól, ezért pedig nem tűnt egyszerűnek a két ország közötti viszony újbóli normalizálása. 2021 februárjában Háméini ajatollah kifejtette, hogy „nincs szükségük az ígéretekre, sokkal inkább a tettek számítanak, tehát amennyiben ők megteszik a megfelelő lépéseket, Irán is meg fogja”. A Legfőbb Vezető úgy véli, hogy az Iszlám Köztársaság nem állt be az elnyomott országok sorába, amelyeket az olyan elnyomó államok dominálnak, mint az Egyesült Államok.⁴⁶ Egy másik beszédében azt is kijelentette, hogy szükség esetén megkezdik az urán 60%-os dúsítását, azonban a fatvára hivatkozva hangsúlyozza, hogy az iráni nukleáris program békés, a *Koránnal* is egyező célokat szolgál, különben is „a civil lakosság megőlése az amerikaiak és a nyugati országok módszere, ami az Iszlám Köztársaság számára elfogadhatatlan”.⁴⁷ Még 2020 decemberében hoztak egy olyan új törvényt Iránban, amely előírta az Iráni Atomenergia Szervezet számára, hogy azonnali hatállyal kezdjék el a 20%-os urándúsítási folyamatokat.⁴⁸ 2021 februárjában szükség volt egy kétoldalú megállapodás megkötésére Irán és a NAÜ között, mivel ezt megelőzően Irán nem tartotta be a biztosítéki megállapodásban és a Kiegészítő Jegyzőkönyvben foglalt ellenőrzési vállalásokat, így tehát a mostani megegyezés értelmében három hónapig visszatérnek ezek teljesítéséhez.⁴⁹ Biden elnök számára pedig világossá vált, hogy a JCPOA helyreállítása kiemelt jelentőségű kérdés, és Obama elnökhöz hasonlóan ő is a diplomáciai tárgyalásokat szorgalmazta ez ügyben, bár 2021 februárjában olyan rakétatámadásra adott engedélyt, amely a Szíriában állomásozó, Irán által támogatott milíciák létesítményeit célozta, ez pedig határozottan nem tekinthető a közeledés gesztusának.⁵⁰

Washington részéről tehát megvolt a szándék, azonban Irán – Háméini ajatollah beszédéhez mérten – akkor volt hajlandó tárgyalóasztalhoz ülni, ha feloldják az amerikai szankciókat, ezáltal az Egyesült Államok tegye meg az első lépést a helyreállítás folyamatában. Mindeközben az európai részes államok is aggodalmukat fejezték ki Irán dúsítási

⁴⁵ *US Slaps More Sanctions on Iran in Final Days of Trump Presidency*. [online], Al Jazeera, 2021. 01. 16. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 02.].

⁴⁶ *About JCPOA, the Other Side's Actions Matter, Not Their Promises*. [online], 2021. 02. 17. Forrás: <https://english.khamenei.ir> [2022. 02. 25.].

⁴⁷ *Leader: Iran to Increase Uranium Enrichment to 60% If Needed*. [online], Islamic Republic News Agency, 2021. 02. 22. Forrás: en.irna.ir [2022. 02. 02.].

⁴⁸ Arms Control Association (2022): i. m.

⁴⁹ *Verification and Monitoring in the Islamic Republic of Iran in Light of United Nations Security Council Resolution 2231 (2015)*. [online], IAEA Board of Governors, 2021. 06. 25. Forrás: iaea.org [2022. 03. 01.].

⁵⁰ *First US Military Action under Biden Draws Criticism*. [online], Al Jazeera, 2021. 02. 26. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 02.].

tevékenységeinek hatására, és látván, hogy a két ország közti patthelyzetben a JCPOA helyreállítása nem halad előre, de közben az iráni nukleáris program az abban foglalt korlátok nélkül folytatódik, magukra vállalták a közvetítő szerepet, és helyreállítási tárgyalások lefolytatását javasolták, amelyek eredményeként 2021 áprilisában, Bécsben ültek össze a részes felek. Irán és az Egyesült Államok hajlandósága egyértelmű volt, azonban Dzsavád Zarif külügyminiszter azt nyilatkozta, hogy a helyreállításhoz egyáltalán nem szükségeltetik egy közvetlen iráni–amerikai találkozó.⁵¹ 2022 márciusáig összesen nyolc fordulóra került sor a helyreállítási tárgyalások jegyében, tehát közel egy év alatt nem sikerült olyan megegyezésre jutni, amely a JCPOA újbóli érvényességét eredményezte volna, nehéz volt összeegyeztetni az amerikai és iráni álláspontokat. Az egyes fordulókat⁵² során az alábbiakat érdemes kiemelni:

- Első forduló (2021. április 6–9.): Alapvetően minden részt vevő országnak az volt a véleménye a tárgyalások nyitófordulójáról, hogy ígéretesek a már lefolytatott egyeztetések. Ekkor két munkacsoportot hoztak létre, amelyből az egyik az Egyesült Államok által kiszabott szankciókat, míg a másik azokat a lépéseket listázza, amelyeket Iránnak kell megtennie ahhoz, hogy újra visszatérjen az egyezményben foglalt vállalásainak betartásához. Az iráni álláspont szerint az összes amerikai szankciót fel kell oldani, amit Teherán úgy tudna igazolni, hogy például újra bekapcsolódhat az addigra többszörösen is korlátozott kőolaj-kereskedelembé.⁵³
- Második forduló (2021. április 15–20.): A részt vevő tárgyalók nyilatkozatai szerint már kezdett kirajzolódni a közös megegyezésen alapuló végső célkitűzés, azonban több kérdésben is rendezni kell még a különbségeket. A felek továbbra is elkötelezettek a tárgyalások és a helyreállítás mellett, viszont ezt a fordulót valamelyest beárnyékolta Irán bejelentése, amely szerint 60%-os urándúsítást fognak végezni az országban, radiofarmakonok előállítására céljából (ezzel reagálva a natanzi erőművet ért, feltételezhetően Izraelből induló támadásra).⁵⁴ Az amerikai tárgyalók az iráni fél számára prezentáltak három szankciócsomagot: feloldani kívánt és feloldani nem kívánt szankciók, illetve azok, amelyek esetében további vizsgálatok szükségesek az esetleges feloldás tekintetében. Bár az még mindig nem tisztázódott le, hogy melyik ország tegye meg az első lépést a helyreállítás felé a gyakorlatban, az amerikai álláspont szerint végső soron az a fontos, hogy újra visszatérjen mindenki a JCPOA-ban foglaltak teljes mértékű teljesítéséhez.⁵⁵
- Harmadik forduló (2021. április 27. – május 1.): Ekkor az iráni és az amerikai vélemények eléggé különböznek, hiszen Teherán az olaj-, bank-, illetve egyéb

⁵¹ *US 'open' to Direct Talks with Iran at Meeting on Nuclear Deal.* [online], Al Jazeera, 2021. 04. 02. Forrás: aljazeera.com [2021. 02. 02.].

⁵² *Timeline of Diplomacy Under Biden.* [online], The Iran Primer, 2022. 01. 28. Forrás: iranprimer.usip.org [2022. 03. 09.].

⁵³ Maziar Motamedi: *Vienna Talks on Iran's Nuclear Deal Conclude Hopeful Opening Week.* [online], 2021. 04. 09. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 03.].

⁵⁴ Maziar Motamedi: *Iran Nuclear Talks to Continue amid Signs of 'Process'.* [online], Al Jazeera, 2021. 04. 17. Forrás: aljazeera.com [2022. 03. 02.].

⁵⁵ *Vienna Talks: US Gives Iran 'Examples' of Sanctions It Could Lift.* [online], Al Jazeera, 2021. 04. 22. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 03.].

szektorokat érintő szankciót feloldását reméli, míg az Egyesült Államok tárgyalói nem biztosak abban, hogy itt Bécsben sikerül megállapodni.⁵⁶

- Negyedik forduló (2021. május 6–19.): Rohani elnök nyilatkozata alapján Washington felold valamennyi szankciót, amelyek az olaj- és petrokémiai ipart, a hajózást, a biztosítást, illetve a bankokat érintik, azonban hangsúlyozta, hogy több kérdésben is szükség van még közös álláspontok kialakítására. A bécsi tárgyalásokat megelőzően az iráni tárgyalók azt a feltételt közvetítették az amerikai fél számára, hogy csupán a szankciók teljes körű megszüntetése esetén áll Irán szándékában a JCPOA-ban foglalt vállalásainak újbóli betartása, az elnök Washington eme bejelentését mégis ígéretesnek tartja, ám a hazai törvényhozás továbbra is kitartana az eredeti álláspont mellett.⁵⁷
- Ötödik forduló (2021. május 25. – június 2.): Alapvetően a tárgyalások során lényegi továbblépés nem született, az iráni, illetve az európai tárgyalófelek bíznak abban, hogy az ezt követő hatodik fordulón megszületik a végleges megállapodás, ellenben Washington képviselői korántsem gondolják így. Pozitívként értékelték azonban, hogy az Irán és a NAÜ között februárban megkötött, három hónapra szóló megállapodást Teherán újabb egy hónappal meghosszabbította, ezzel is biztosítva az Ügynökség ellenőrzését a különböző létesítményekben. Fontos továbbá, hogy június 18-án tartják Iránban az elnökválasztásokat, és Rohani elnök már biztosan átadja hivatalát, tehát ekkor már megfogalmazódott a részt vevő országok képviselőiben a kérdés: az új elnök személye mennyiben befolyásolja majd a helyreállítás folyamatát, illetve fogja-e egyáltalán befolyásolni, ha még a jelenlegi elnök hivatala alatt sikerül megállapodni?⁵⁸
- Hatodik forduló (2021. június 12–20.): Bár konkrét megállapodás a korábbi várakozásoknak megfelelően nem született, az iráni elnökválasztások eredményeként a keményvonalas politikus, Ebrahim Raiszi veszi át Rohani elnök hivatalát augusztusban. A győzelmét követő beszédében kitért a JCPOA rendezésének folyamatára is, kiemelte, hogy Irán rakétaprogramja, illetve a milíciák támogatása nem képezheti az egyeztetések tárgyát, valamint biztosítékot szeretne látni Washington részéről arra vonatkozóan, hogy nem fognak elállni az újonnan megszülető megállapodástól.⁵⁹
- Hetedik forduló (2021. november 29. – december 17.): Az iráni elnökválasztásra a tárgyalási folyamat szempontjából valamelyest kedvezőtlen időpontban került sor, hiszen az új adminisztráció megalakulásával egy több hónapos szünet állt be (a NAÜ-vel kötött megállapodás az egy hónapos hosszabbítást követően megfelelő kommunikáció hiányában hatályát veszítette annak leteltét követően). Bár

⁵⁶ *US Sanctions on Oil, Banks Expected to be Lifted: Iran Negotiator.* [online], Al Jazeera, 2021. 05. 01. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 04.].

⁵⁷ *Rouhani Claims US has Agreed to Lift Key Iran Sanctions.* [online], Al-Monitor, 2021. 05. 20. Forrás: al-monitor.com [2022. 02. 04.].

⁵⁸ Kelsey Davenport – Julia Masterson – Sang-Min Kim: *Iran Nuclear Talks Head to Sixth Round.* [online], Arms Control Association, 2021. 06. 07. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 09.].

⁵⁹ Adam Lucente: *Iran Wants 'Guarantee' US will not Leave Nuclear Deal Again.* [online], Al-Monitor, 2021. 06. 21. Forrás: al-monitor.com [2022. 02. 04.].

az egyeztetések nem haladtak, Iránban a nukleáris tevékenység azonban továbbra is komoly mértékben folytatódott, ami aggasztotta a részt vevő államokat. Amikor pedig november végén elkezdődött a hetedik forduló, az iráni tárgyalófelek (akit újonnan nevezett ki Raiszi elnök) két olyan javaslatot terjesztettek elő, amelyek a korábbi fordulók során létrejövő megegyezésektől eltérő és keményebb feltételeket tartalmaztak (az új kormány megalakulására hivatkozva). A többi ország képviselői azonban nemtetszésüket fejezték ki ezt illetően, mondván, ha bármelyik részt vevő állam kormányában változás történik, és ezáltal a tárgyalási folyamatban szünet áll be az új álláspontok bemutatása miatt, akkor sosem jön létre közös megállapodás. Mindeközben Teherán újabb 20%-os dúsítási folyamatokról számolt be, amelyeket ezúttal a fordói létesítményben folytatnak. Bár a forduló végére többé-kevésbé sikerült arra a pontra visszaterelni a folyamatot, ahol júniusban abbamaradt, ám ennek következtében semmilyen számottevő haladás nem történt.⁶⁰

- Nyolcadik forduló (2021. december 27. –): Ez a forduló a leghosszabb az összes közül (2022 márciusában sem ért még véget), azonban a felek közeli kilátásba helyezik a helyreállított megállapodás megszületését. Mindazonáltal azt is szem előtt tartják a résztvevők, hogy Irán nukleáris tevékenysége olyan mértékben halad előre, hogy egy bizonyos ponton túl már lehet, nem lenne elég egy új JCPOA megalkotása, tehát a közel egy éve tartó tárgyalási folyamat során ekkor tartják leginkább valószínűnek Irán részéről a nukleáris proliferációt. Teherán és Washington között ugyan történnek kisebb gesztusok – némely szankciók feloldása, tűszok kicserélése –, a két ország által eddig képviselt álláspontok továbbra sem változtak. Hámeini ajatollah ezúttal is hangsúlyozza, hogy az iráni nukleáris program akármilyen fejletté vált, mindig is békés célokat szolgál, Raiszi elnök azonban bizalmatlanságát fejezi ki a nyugati országok felé, illetve Irán egyúttal bemutatott egy új rakétát, amelynek hatótávolsága 900 mérföld.⁶¹

A NAÜ 2022. március 3-i jelentése alapján Irán nukleáris programja valóban gyors ütemben halad előre annak ellenére, hogy közben folynak a tárgyalások Bécsben. Szám szerint a legutóbbi adatok alapján (illetve az egykori JCPOA-ban foglaltaktól rendkívül nagy mértékben eltérve) Irán 1390 kg 2%-os, 1277,9 kg 5%-os, 182,1 kg 20%-os, illetve 33,2 kg 60%-os uránkészlettel rendelkezik, továbbá Natanzban már 60%-os, míg Fordóban 20%-os dúsítást is végeznek.⁶²

5. Lehetséges forgatókönyvek a jövőre nézve

Trump elnök 2018-as döntése óta, miszerint kilép a JCPOA-ból, Irán nukleáris tevékenysége egyre intenzívebbé vált, a Bécsben zajló helyreállítási tárgyalások során pedig

⁶⁰ *The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never*. [online], International Crisis Group, 2022. 01. 17. Forrás: crisisgroup.org [2022. 03. 07.].

⁶¹ Február 11-én Iránban több ezer ember ünnepelte az iszlám forradalom 43. évfordulóját, és az összegyűlt tömegek azt skandálták, hogy „halált Amerikára”. Arms Control Association (2022): i. m.

⁶² IAEA Board of Governors (2021): i. m.

különösen gyors tempóban haladt, és éppen ezért a 2022-ben zajló fordulóknál már (Iránon kívül) minden részt vevő fél számára fontossá vált, hogy minél hamarabb meg-egyezésre jussanak, ebben az esetben viszont az a kérdés, mennyiben maradhatnak az eredeti JCPOA-ban foglalt vállalásoknál? Irán szempontjából az, hogy jelenleg milyen nukleáris tevékenységeket folytat, tartja ott Washington a tárgyalóasztalnál, hiszen hiába a fatva és az ajatollah nyilatkozatai, továbbra sem tartják elég biztosítéknak arra, hogy nem szándékoznak atomfegyvert előállítani, hiszen például a dúsítási folyamatok mértéke, illetve az új rakéta nem feltétlenül ezeket támasztják alá. Nyilvánvalóan Teherán már többször is ismertette, hogy a szankciók feloldását követően ők is megteszik a megfelelő lépéseket vállalásaik teljesítése érdekében. Abból a szempontból jogos is a követelésük, hogy Trump elnök „maximális nyomás” politikája során olyan szankciókat is kivetett, amelyek szükségtelenül nagy mértékben sújtják Iránt, tehát ezek tekintetében az Egyesült Államok lehetne rugalmasabb. Azonban azt sem kellene figyelmen kívül hagyniuk, hogy egy esetleges új megállapodás értelmében ugyan elveszíthetik az uránkészlet bizonyos részét, illetve korlátozhatják a dúsítás mértékét, viszont azt a tudást, amelynek az elmúlt három évben birtokába kerültek, nem vehetik el tőlük. Illetve a NAÜ-ellenőrzés felé is érdemes lenne nagyobb hajlandóságot mutatni, hiszen az esetleges támadásokat követően (lásd Natanz 2021-ben) az Ügynökség nyújthat segítséget annak eredetének vizsgálatában.⁶³

Bár kisebb a valószínűsége, azonban amennyiben mégsem születne megállapodás, Washington újabb szankciók kiszabását kezdené meg, mindemellett pedig az európai országokkal együtt aktiválnák a 2231. számú határozatban foglalt 30 napos határidőt, amelyen belül, ha Irán nem teszi meg a megfelelő lépéseket, úgy a dokumentumban foglalt korábbi ENSZ-szankciók is újra érvénybe lépnek (*snapback*). Irán ezek által megint visszakerülne a JCPOA megalkotása előtti gazdasági elszigeteltségbe, ami értelemszerűen egyáltalán nem érdeke, viszont a Raiszi-kormány a gazdasági tervezésük során azzal számolt, hogy az országot még érinteni fogják a szankciók. Ugyanakkor ott van Kína, amellyel idáig szankciók nélkül tudott folytatni kőolaj-kereskedelmet nagy tételben, és ha a körülmények Pekinget érintően nem változnak, Irán továbbra is biztos bevételekre számíthat Kína részéről.⁶⁴

John Bolton, Donald Trump elnök egykori tanácsadója úgy véli, Iránban szükség van rezsimváltásra a Közel-Kelet békéjének biztosítása érdekében.⁶⁵ Ahogy az már a történeti előzményekből is kiderült, volt már arra példa, hogy amerikai támogatással történt puccs Iránban, hiszen Reza Pahlavi sahot így sikerült hatalomra juttatni. Biden inkább a diplomáciai tárgyalásokat preferálja, azonban az ő támogatottsága is csökken, könnyen elképzelhető, hogy őt újra republikánus elnök fogja követni, éppen ezért nem lehet elvetni ezt a megközelítést. Az Izraellel való jó kapcsolat viszonylag nagymértékben befolyásolta Trump elnök Irán felé gyakorolt politikáját, éppen ezért is lett volna kézenfekvő számára, ha az Iszlám Köztársaságban olyan vezetés működik, amely Pahlavi sahhoz hasonlóan

⁶³ International Crisis Group (2022): i. m.

⁶⁴ [The Status of Negotiations over Iran's Nuclear Programme](#). *Strategic Comments*, 28. (2022), 1. iv–vi.

⁶⁵ [US' John Bolton Calls for Fall of Iranian Regime in DW Interview](#). [online], Deutsche Welle, 2021. 01. 19. Forrás: dw.com [2022. 03. 01.].

„báb” lett volna Washington számára. Azonban egy másik ország belügyeibe való beavatkozás nemzetközi jogi szempontból is meglehetősen problémás, illetve a mai Irán működése rendkívül szorosan összefonódott az iszlám vallással, éppen ezért nagyon nehéz lenne rezsimit váltani egy olyan államban, amellyel ekkora ideológiai különbség áll fenn.

Bár sem az atomsorompónak, sem pedig a JCPOA-nak nem részese, Izrael gyakorlatilag a résztvevőkhöz hasonlóan aktívan figyelemmel követi a tárgyalási folyamatokat, azonban mindvégig aggodalmát fejezve ki az iráni nukleáris tevékenységet illetően. Mindemellett azt is nyíltan vállalják, hogy szükség esetén megtámadják Irán nukleáris létesítményeit, bár hangsúlyozzák a diplomáciai folyamatok elsődlegességét eme kérdés megoldásában.⁶⁶ Az Irán és Izrael közötti hosszú évek óta húzódó feszült viszony a nemzetközi közösség számára sem ismeretlen, azonban korántsem biztos, hogy egy esetleges nyílt izraeli támadást pozitívan értékelnének pusztán azért, mert fenyegetve érzi magát az iráni atomfegyver előállításának lehetősége miatt, ezzel ugyanis elveszítheti ezt a stratégiai előnyét az Iszlám Köztársasággal szemben. Bár még egyelőre nincsen szemmel látható jele annak, hogy születik-e megállapodás, illetve hogy addig is Irán milyen mértékben folytatja nukleáris tevékenységét (legfőképpen az urándúsítást), az atomfegyver előállítását a fatva akadályozza az országban, ami a többi fél számára kevésbé jelent biztosítékot, ellenben Iránban annál inkább nagyobb kötőereje van, és amennyiben sikerül olyan feltételeket kidolgozni a bécsi tárgyalások során, amelyek alkalmasak az iráni nukleáris program mérséklésére, illetve a bizalom újbóli felépítésére (minden részes állam részéről), nem lesz szükség arra, hogy ezt a fatvát valamilyen úton-módon megváltoztassák.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1970. évi 12. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének XXII. ülészakán, 1968. június 12-én elhatározott, a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés kihirdetéséről. [online], Forrás: net.jogtar.hu [2022. 02. 25.]
- About JCPOA, The Other Side's Actions Matter, Not Their Promises.* [online], 2021. 02. 17. Forrás: english.khamenei.ir [2022. 02. 25.]
- Additional Protocol.* [online], IAEA. Forrás: iaea.org [2022. 02. 26.]
- Arak Nuclear Complex.* [online], The Nuclear Threat Initiative. Forrás: nti.org [2022. 03. 01.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1696. számú határozata. [online], 2006. 07. 31. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1737. számú határozata. [online], 2006. 12. 27. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1747. számú határozata. [online], 2007. 03. 24. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1803. számú határozata. [online], 2008. 03. 03. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1835. számú határozata. [online], 2008. 09. 27. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]
- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1929. számú határozata. [online], 2010. 06. 09. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 02. 24.]

⁶⁶ Uo.

- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2231. számú határozata. 'A' Melléklet. [online], 2015. 07. 20. Forrás: documents-dds-ny.un.org [2022. 03. 01.]
- Azizi, Hamidreza – Vali Golmohammadi – Amir Hossein Vazirian: Trump's "Maximum Pressure" and Anti-Containment in Iran's Regional Policy. *Digest of Middle East Studies*, 29. (2020), 2. 150–166. Online: <https://doi.org/10.1111/dome.12219>
- Davenport, Kelsey – Julia Masterson – Sang-Min Kim: *Iran Nuclear Talks Head to Sixth Round*. [online], Arms Control Association, 2021. 06. 07. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 09.]
- Fact Sheet: Iran and the Additional Protocol*. [online], Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2022. 02. Forrás: armscontrolcenter.org [2022. 02. 26.]
- Fact Sheet: Uranium Enrichment: For Peace or for Weapons*. [online], 2021. 08. 26. Center for Arms Control and Non-Proliferation, Forrás: armscontrolcenter.org [2022. 03. 01.]
- First US Military Action under Biden Draws Criticism*. [online], Al Jazeera, 2021. 02. 26. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 02.]
- Joint Plan of Action*. [online], 2013. 11. 24. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 05.]
- Juneau, Thomas: *The Enduring Constraints on Iran's Power after the Nuclear Deal*. *Political Science Quarterly*, 134. (2019), 1. 39–61. Online: <https://doi.org/10.1002/polq.12869>
- Katzman, Kenneth: *Iran: Internal Politics and U.S. Policy and Options*. [online], Congressional Research Service, 2021. 07. 29. Forrás: crsreports.congress.gov [2022. 02. 28.]
- Katzman, Kenneth: *Iran Sanctions*. [online], Congressional Research Service, 2022. 02. 02. Forrás: fas.org [2022. 01. 31.]
- Katzman, Kenneth – Kathleen J. McInnis – Clayton Thomas: *U.S.–Iran Conflict and Implications for U.S. Policy*. [online], Congressional Research Service, 2020. 05. 08. Forrás: fas.org [2022. 02. 01.]
- Katzman, Kenneth – Paul K. Kerr – Valerie Heitshusen: *U.S. Decision to Cease Implementing the Iran Nuclear Agreement*. [online], Congressional Research Service, 2018. 05. 09. Forrás: sgp.fas.org [2022. 03. 04.]
- Kerr, Paul K.– Kenneth Katzman: *Iran Nuclear Agreement and U.S. Exit*. [online], Congressional Research Service, 2018. 06. 20. Forrás: fas.org [2021. 01. 31.]
- Leader: Iran to Increase Uranium Enrichment to 60% If Needed*. [online], Islamic Republic News Agency, 2021. 02. 22. Forrás: en.irna.ir [2022. 02. 02.]
- Lucente, Adam: *Iran Wants 'Guarantee' US will not Leave Nuclear Deal Again*. [online], Al-Monitor, 2021. 06. 21. Forrás: al-monitor.com [2022. 02. 04.]
- More on Safeguards Agreements*. [online], IAEA. Forrás: iaea.org [2022. 02. 26.]
- Motamedi, Maziar: *Vienna Talks on Iran's Nuclear Deal Conclude Hopeful Opening Week*. [online], Al Jazeera, 2021. 04. 09. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 03.]
- Motamedi, Maziar: *Iran Nuclear Talks to Continue amid Signs of 'Process'*. [online], Al Jazeera, 2021. 04. 17. Forrás: aljazeera.com [2022. 03. 02.]
- Mulligan, Stephen P.: *Withdrawal from International Agreements: Legal Framework, the Paris Agreement, and the Iran Nuclear Agreement*. [online], Congressional Research Service, 2018. 05. 04. Forrás: crsreports.congress.gov [2022. 02. 25.]
- N. Rózsa Erzsébet: *Hagyomány és modernitás. Az iráni külpolitika kihívásai a 21. század elején*. [online], Nemzeti Közszerzői Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020. Forrás: nkerep.uni-nke.hu [2022. 01. 31.]
- Nuruzzaman, Mohammed: *President Trump's 'Maximum Pressure' Campaign and Iran's Endgame*. *Strategic Analysis*, 44. (2020), 6. 570–582. Online: <https://doi.org/10.1080/09700161.2020.1841099>
- Rouhani Claims US has Agreed to Lift Key Iran Sanctions*. [online], Al-Monitor, 2021. 05. 20. Forrás: al-monitor.com [2022. 02. 04.]
- Sadjadpour, Karim: *Iran's Hollow Victory*. [online], Foreign Affairs, 2022. 03–04. Forrás: foreignaffairs.com [2022. 03. 01.]
- Tabatabai, Ariane M. – Darya Dolzikhova: *Case Study: The Iran Nuclear Deal*. In James E. Doyle (szerk.): *Nuclear Safeguards, Security, and Nonproliferation*. Butterworth-Heinemann, 2019. 109–115. Online: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-803271-8.00005-9>

- The Iran Nuclear Deal at Six: Now or Never.* [online], International Crisis Group, 2022. 01. 17. Forrás: crisisgroup.org [2022. 03. 07.]
- The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance.* [online], Arms Control Association, 2022. 03. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 03.]
- The Status of Negotiations over Iran's Nuclear Programme.* *Strategic Comments*, 28. (2022), 1. iv–vi. Online: <https://doi.org/10.1080/13567888.2022.2034344>
- Timeline of Diplomacy Under Biden.* [online], The Iran Primer, 2022. 01. 28. Forrás: iranprimer.usip.org [2022. 03. 09.]
- Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran.* [online], Arms Control Association, 2022. 02. Forrás: armscontrol.org [2022. 03. 06.]
- U.N. Ban on Iran Arms Transfers and Sanctions Snapback.* [online], Congressional Research Service, 2020. 10. 16. Forrás: fas.org [2022. 02. 01.]
- US 'open' to Direct Talks with Iran at Meeting on Nuclear Deal.* [online], Al Jazeera, 2021. 04. 02. Forrás: aljazeera.com [2021. 02. 02.]
- US' John Bolton Calls for Fall of Iranian Regime in DW Interview.* [online], Deutsche Welle, 2021. 01. 19. Forrás: dw.com [2022. 03. 01.]
- US Sanctions on Oil, Banks Expected to be Lifted: Iran Negotiator.* [online], Al Jazeera, 2021. 05. 01. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 04.]
- US Slaps More Sanctions on Iran in Final Days of Trump Presidency.* [online], Al Jazeera, 2021. 01. 16. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 02.]
- US–Iran Tensions: Timeline of Events Leading to Soleimani Killing.* [online], Al Jazeera, 2020. 01. 08. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 01.]
- Verification and Monitoring in the Islamic Republic of Iran in Light of United Nations Security Council Resolution 2231 (2015).* [online], IAEA Board of Governors, 2021. 06. 25. Forrás: iaea.org [2022. 03. 01.]
- Vienna Talks: US Gives Iran 'Examples' of Sanctions It Could Lift.* [online], Al Jazeera, 2021. 04. 22. Forrás: aljazeera.com [2022. 02. 03.]
- What Comes Next in the Standoff Between the U.S. and Iran?* [online], World Politics Review, 2022. 04. 29. Forrás: worldpoliticsreview.com [2022. 02. 28.]
- When the bones of US President turn to dust, Islamic Republic of Iran will still be standing.* [online], 2018. 05. 09. Forrás: english.khamenei.ir [2022. 03. 05.]
- Wise, Krysta: *Islamic Revolution of 1979: The Downfall of American-Iranian Relations.* *Legacy*, 11. (2011), 1. 1–9.